

Психологічні аспекти профілактики торгівлі людьми

Торгівля людьми — одна з найгостріших проблем сучасності.

За даними ООН, понад 27 мільйонів людей у світі сьогодні є жертвами різних форм експлуатації.

Психологи (А. Маслоу, К. Роджерс, Е. Еріксон) вказують, що потреба у безпеці та приналежності є базовою.

Саме тому маніпулятори часто діють через:

- дефіцит довіри та підтримки (людина шукає опору);
- економічні або емоційні труднощі;
- відчуття безвиході або низьку самооцінку.

Це створює “вікно вразливості”, через яке людину легше втягнути в небезпечні схеми (робота за кордоном, фіктивні шлюби, модельні агентства тощо).

Форми торгівлі людьми

ТРУДОВА ЕКСПЛУАТАЦІЯ Чоловіки, жінки та діти змушують працювати проти їх волі під зурваним наглядом чи безпосереднім контролем. Це супроводжується обмеженням свободи, відібраним документам чи майна. Опівати на роботу не здійснюється, або не відповідає обіймам.	СЕКСУАЛЬНА ЕКСПЛУАТАЦІЯ Дорослим та дітям надають обману, примусу, погрози чи іншими засобами маніпуляції вступити до проституції, "ексорт послуг", секс-туризму, кіномаж та порнографічних фільмів тощо.
ВТЯГНЕННЯ У ЗЛОЧИННУ ДІЯЛЬНІСТЬ Людей обіцяють вигідні умови працевлаштування, але, використовуючи різні засоби впливу та залучення, їх змушують керувати наркотиками чи іншою забороненою речовиною та предмети, порушувати закон. Проти замість зарплати плати, ці люди можуть отримати чималі терміни ув'язнення.	ТОРГІВЛЯ ОРГАНАМИ Добробільні чи примусово вилучені органи з метою подальшого продажу, що здійснюється під дією тиску, погрози, а також використання уразливого стану людини.
ПРИМУСОВЕ ЖЕБРАЦТВО Примус людини до звернення із застосуванням погрози, маніпуляцій та інших відшкодувати непосильні борги чи зобов'язання.	ЗАЛУЧЕННЯ В БОРГОВУ КАБАЛУ Людей примушують працювати за життям кредитором для згогнення готівкою створення непосильного боргового зобов'язання. При цьому, людина знаходиться у певній матеріальній залежності від певної особи і працює до тих пір, поки не відпрацює свій "борг".
УСИНОВЛЕННЯ ЧИ УДОЧЕРІННЯ В КОМЕРЦІЙНИХ ЦІЛЯХ Усиновлення особи над дітьми з метою подальшого їх використання для отримання доходу (у жебруванні чи для подальшого укладання задо них угоди, що пов'язані з передачею права власності).	ВИКОРИСТАННЯ У ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТАХ Використання особи для виконання військових завдань, надолження потреб озброєння груп, сексуальна експлуатація, вступлення у злочинну діяльність.

Психологічні механізми маніпуляції

Теорія когнітивного дисонансу (Л. Фестінгер) — люди схильні погоджуватись із тим, що знижує внутрішню тривогу, навіть якщо це суперечить реальним фактам.

Теорія впливу та підкорення (С. Мілгрем, Ф. Зімбардо) — показує, наскільки легко людина підкоряється авторитету, навіть коли це шкодить їй чи іншим.

Механізми психологічного контролю (Р. Чалдіні):

- правило взаємності («він мені допоміг, я маю віддячити»);
- соціальне доказування («усі так роблять»);
- дефіцит («це останній шанс»).

Ключові поняття

Торгівля людьми

вербування, перевезення або утримання людини з метою експлуатації.

Психологічна маніпуляція

приховане впливання з метою контролю поведінки іншої людини.

Вразливість

стан людини, коли вона емоційно, соціально чи економічно не захищена.

Психологічна експлуатація

використання людини без урахування її потреб та прав.

Психологічні механізми потрапляння у ситуацію торгівлі людьми

1. **Маніпуляція через довіру** – обіцянки роботи, навчання, подорожей.
2. **Соціальна ізоляція** – відрив від знайомих, рідних, середовища.
3. **Психологічний тиск** – залякування, шантаж, контроль.
4. **Поступова втрата «Я-концепції»** – жертва починає вірити, що «вона нічого не варта».
5. **Формування залежності** – економічної, емоційної, фізичної.

Як зазначав Віктор Франкл, «людина може втратити все, крім останньої свободи — вибору власного ставлення до обставин». Ця думка є базою у відновленні психологічної автономії постраждалих.

Погляди відомих психологів

- **Е. Фромм** — у своїй праці *«Втеча від свободи»* пояснював, що людина іноді добровільно відмовляється від свободи заради безпеки. Саме цим користуються торгівці людьми.
- **К. Роджерс** — наголошував на важливості безумовного прийняття особистості; жертви потребують емпатії, а не осуду.
- **А. Маслоу** — у піраміді потреб показав, що потреба у безпеці — базова. Її відсутність штовхає людей у ризикові ситуації.
- **В. Франкл** — описував пошук сенсу життя як фактор виживання навіть у найважчих умовах (зокрема концтаборах).

Психологічні наслідки для жертв торгівлі людьми

- посттравматичний стресовий розлад (ПТСР);
- депресія, почуття провини та сорому;
- занижена самооцінка;
- труднощі у міжособистісних стосунках;
- страх авторитетів і соціальна ізоляція.

Психологічна профілактика

1. **Формування внутрішнього локусу контролю** — відповідальність за власне життя.
2. **Розвиток критичного мислення** — вміння аналізувати інформацію, не довіряти сліпо.
3. **Навички асертивної поведінки** — вміння сказати «ні».
4. **Розвиток емоційного інтелекту** — розпізнавати маніпуляції.
5. **Зміцнення самооцінки** — почуття власної гідності знижує ризик потрапляння в експлуатацію.

Рекомендації

- ◆ Поважайте себе та свої межі.
- ◆ Дбайте про психологічну безпеку.
- ◆ Не бійтеся ставити запитання й перевіряти інформацію.
- ◆ Пам'ятайте: ніхто не має права використовувати людину як засіб.

Корисні контакти

- Національна гаряча лінія: **116 123** (цілодобово, безкоштовно).
 - Міжнародна організація з міграції (МОМ): **0 800 505 501**
 - Сайт: **www.la-strada.org.ua**

Корисні відео з посиланнями

1.Новий етап кампанії з протидії торгівлі людьми (МОМ) — соціальна кампанія «Тобою скористалися».

▶ https://www.youtube.com/watch?v=28ac4_ch-KM YouTube

2.Торгівля людьми, трудова та сексуальна експлуатація в умовах війни

▶ <https://www.youtube.com/watch?v=gx4uj430LmE> YouTube

3.Торгівля людьми: Питання та відповіді (La Strada Ukraine)

▶ <https://www.youtube.com/watch?v=WkbOUdrQPRQ> YouTube

4.Вам платять лише частину обіцяної зарплати? Це може бути ризик!

▶ <https://www.youtube.com/watch?v=bdg6Pypm0bA> YouTube

5.Як отримати офіційний статус постраждалого/постраждалої від торгівлі людьми (Ла Страда Україна)

▶ <https://la-strada.org.ua/videos/yak-otrymaty-ofitsijnyj-status-postrazhdalogo-postrazhdoloyi-vid-torgivli-lyudmy.html> la-strada.org.ua

6.Протидія торгівлі людьми — плейлист відео

▶ https://www.youtube.com/playlist?list=PLTzSPE4h4_QqgZ8oFgFy7XWBk_ijBQ5

Куди звертатися, якщо ви
або ваші близькі та знайомі

ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

1547

Гаряча лінія з питань протидії торгівлі людьми,
запобігання та протидії домашньому насильству,
насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей

0 800 500 202 / 102

Гаряча лінія Національної поліції України

0 800 213 103

Контакт-центр системи безоплатної правової допомоги

527

Гаряча лінія з протидії експлуатації

0 800 500 335 або на короткий номер 116 123

Гаряча лінія з попередження домашнього насильства,
торгівлі людьми та гендерної дискримінації

0 800 500 225 або на короткий номер 116 111

Національна дитяча гаряча лінія